

דד. מדרכי אהרנפרייז

(למלאת לו זערים שנה)

עמידתו האמיצה על דוכן ספרותנו ארכה כשמונה שנים. והימים ימי חסדיה והסתערויותיו על מבצרי דוח וספרות, שדמו בעיני המשחיתים הצעירים כמטענים סרקור וניפוי. הר פסיעותיהם הראשונות של "הצעירים" בקע בחלל חיינו כאות מרד ומחשבה, מניח הרגל היה ברדיצ'בסקי, הוא שהתא יוצב ראשונה במערכה, ואחריו בא הוא, ד"ר מרדכי אהרנפרייז. ובמאמרו הראשון בכרך הראשון של "השלח" — "לאן" — ביטא את מערכי-הלב של "הצעירים" בכוח שיכנוע ובפתום כאלו, שהמריצו את אהרנהעם להשיב באותה החוכמה תוך כדי דיבור ממש. ברדיצ'בסקי דיבר כקול נבאים, עער התולדה העברית ומארת הדורות הם שהמו ופעמו בלבן, והגיניו ופסוקיו החזוניים היו למרשישי, לתינו ענות-חיים ועלומים מקופחים, ואילו אהרני פרייז ניתח את חזיונות הספרות כפי זין מושחז, גילה בוח הגיון רענן, הלהיב והצית באש עלומים סוערים, והעיקר — חיתוך הדיבור שלו המיוחד. הוא לא התעטף בענני פיוט, אלא פשוט נזר בעטו את קורו העכביש. באותו "לאן" אחז אהרנפרייז את ספרותנו בעיצויות ראשה וזרק בה את החץ השי-נון ביותר: "השעה הגדולה מצאה דור של קטנים". באכזריות כזו עוד לא ער-טלו עד כה את המציאות הספרותית שלנו. ועל השאלה "הצעירים" במאמרי אהרנהעם את "הצעירים" במאמרי דו "צורך ויכולת": "היכולים אתם?" — ענת אהרנפרייז בקופות קומה ובי-בסה עצמית: "כן, יכולים אנו, מא-מינים אנו כיכלהנו ובכותנו. הרבה מאוד אנו דוצים להרוס ועולם שלם אנו צריכים לבנות, עולם חדש". כך נסתים אותו טאמר של אהרנפרייז, שהפגין בו את הרצון החדש והיכולת החדשה של ספרותנו הצעירה.

בהופעתו של אהרנפרייז בספרותנו נוסף ל"צעירים" כוח פחאטרישכלי גדול, ברם, יותר מאשר קרא מסעמקים, יתר טאמר התפתל בעער הקרעים כברדיצ'בסקי הכרו, קרא למהפכה, להי-רס בלי רתם, לניעור האבק של הרומני טיפה היהדותית, ליציאה למרחבי העור למ החדש.

והסגולות הספרותיות שנילה אהרני פרייז בהופעתו הראשונה — הן שעמד דו לו להבנם למחיצתו של אהרנהעם וליחד לעצמו ב"השלח" סדר-קבע, וב"השקפה הכללית" שכתב ומנימה ב"השלח" נתבלט בפובליציסט חרדיין ובהירתיפיה, ונוסף לזה כפולמסן שגון והריו. באיזה לענ נוסף הוא מי-ליא במאמרו "כלי זיון חדשים" את ד"ר גודמן ומלחמתו נגד הרצל והגיר-נות וטראה את הפלסטר, הכחש והגיר-חוך של אותו סלומד מתבולל, מבין כל הרשימות החיוניות שכתב ב"השלח" בשאלות מדיניות וציוניות, תרבותיות וספרותיות, נאמר עכשו סכמי, תוך דיפדוף בחוכמה "השלח" הישנות, לר-שימח שכתב לרגל יובלו הספרותי של ראובן אשר ברדיצ'בסקי.

אהרנפרייז מוחח כאן ביקורת קשה על מספרי ישראל בזמן החוא, שלא היו לפו דעתו אלא מוכיחים ומתקני עולם אבל לא אמנים, לעומתם נראה לו כרודס למשורר, וגיבורו שמואל (ב"הדת והחיים"), יעמוד כפסל שיש לתורות עולמים, לזכרון נצח לתקופת המלחמה וההריסה. אפס גם הוא, כרודס, חרל להיות משורר, "בשעה שהדל לחפזין", כי "כך הלא דרכם של משוררינו, הם יכולים לשיי, כל עוד שהם הפצים מה. גם באמנות נשארו בעלי סברא ובעלי מהשבה, הם אינם יכולים להתרומם למעלת התמימות השירית לראות את הרברים כהיותם בלי כוונה מוזהרת, הם אינם יכולים לשיי שירה טבעית, הם מזיעים בשעה שהם אומרים שירה ותמיד הם מזמרים בכוונה". ובכן, כאשר היה ראשו (של ברדיצ'בסקי) מלא מהשבות ורצונו רענן ואי-תן, אז ויתח גם שירתו כרת ושלמה, וראי שגורדיין ועום זה על המספרים העברים היה הולם את התפיסה המחפד-כנית של אהרנפרייז הצעור, אפס עצם התנהה, השוללת ממספרינו את הכשר-רון הסיפורי והתלתי שהוא קובע בין המחשבה והשירה וכו' — אינו אלא טס כבד ששילם לאידיואלוגית של "הצעירים".

בשנות פולמוסית מופתית כתב אהרנפרייז את מאמרו "הויכוח על דבר אלמניאלאנד", שנתפרסם ב"השלח"

חנתו הספרותית. הוא הגריר ראשונה את מחנתו הפיוטית של יעקב כהן, כפי שנתלתה בקובץ שיריו הראשון, תפס את היצירה של שופמן ואש לפו נבטוד הראשונים, וגילה גם בביקורת טוג היר כי, אירניה עוקצנית ועדת גדולה. כי צד, למשל, השמיד את ה"אשכול" של ניצני, כיחזו בשם "אנדרוניוס ספרי תי, מקצת ספר ומקצת סטרטגט". גם "אחיאסף" העשירו בעריכת ברדייזין ו"ספר השנה" של סוקולוב יצאו מתחת הביקורת שלו פנומים ומדוסקים. במיור חד שלל את האירופאיות הדיקורטרי בית של ברדייזין, שאין לה לפי דעתו שרשים ביצירה אמיתית, ואפילו כלפי רבן של "הצעירים" ברדיצ'בסקי הפליט אמרה כזו: "ברדיצ'בסקי כותב בסגנון מתוקה".

וכך עמד או ארנפרייז הפובליציסט והמספר במלוא איניו על דוכן הספרות העברית וקולו קול ענות נבזרה, ותביעור תיו הריפות ופסקניות, וכיטיו עז, נלוו, תוקפני.

בסערת עזו ובתוקפנותישינה כתב את מאמרו הידוע, שנתספר בחלל ספרותנו ברעם: "הספרות האלמית". בעצם שיר שוגו הספרותי ושגשוגם של כמה בוחות יוצרים גדולים — הרגיש לפתע אינו ריקות סביבו, כאילו ניתקו היטריהיצירה בעולמנו ומכונת ספרותנו שבתה ונדמת. קשה בעצם להבין מה היה המניע הפניי מי לאותו מאמריוצקה, לאותו פתום סוער, כמעט היסטרי, התובע ומתדפק על קידות בית-ספרותנו כמין שעה שלא היה כדונמתו זה רבות בשנים. והרו, כאמור, יצרו או באותה תקופה עצמה ופרסמו כאותו "השלח" את יצירותיהם ביאלים וטשרניחובסקי, ברדיצ'בסקי

וכרנר וכל המשוררים והמספרים הצעיר-רים של התקופה אף הם לא שכתו, ומניין אותה הרגשה של התאלמות — פתאום? אולי היה כזה משום הר החוק לאות ומשכר נפשי עמוק שהתחיל לתת את אותותיו בו בעצמו, שהרו לאחד אותו מאמר כמעט שנסתלק מספרותנו, אולם כיצד שנכאד תופעה מסוככה זו — פרש ארנפרייז מהספרות העברית לא בשפתים לחוצות ודמויות, כי אם ברעמים וברקים. הוא, שולל העבר, מעריץ החדש, תובע האקטואליות בספרות לא מצא או בספרותנו את המלה המועזת והגואלת. באיתה התקופה שלאחר הפדעות והמהפכה ברומיה ותני בודת האנטישמיות בעולם — נהכע לקולות סוערים ומתרידים. "אש אלהים בוערת בנשמתנו — צווח הוא — ואנו רוצים לדבר, לדבר, לדבר, לשים קץ לאותה השניאה הנודאה, המחנקת, המחנקת, המחריבה הכל והמביאה לידו שעמום". הוא תבע מאת חזיוני ומשירי דרינו לשיי שיה הנקמה וגואלה, להיות פה לעער האלם והנוקר, ולא מצא כנראף כל זה אפילו בשירי הועם של ביאלים... כזה היה או אותו סופר ומספר שגון ומרדן, תובע ומיסר, קורע צעיפים מעל דברים וספרים, עבד החדש, החווה, האקטואליות, שררש. לכל תופעה גדולה בחיינו גילום אמנותי מיר, ששלל את כל התיאוריות על דיסטנציות ועל ההוא ומיצק וכיוצא באלו.

מאז, למן אותו מאמר, היה אורח אדעו בספרותנו, וחכל שבוח תוסס ומפרה כוח נחאלם בשכיל ספרותנו ונותן את חילו לזרים, והן הרבה, הרבה מתביענותיו עוד לא נתמלאו במילואן גם היום, גם היום.

כרך י"א בעריכתו של ד"ר קלוזנר. הוא מאפיין שם בקיום הותכים את מהותו של נורדוי השולל ואיש הפר-דוכסים, מדבר אתו משפטים קשים ונמרצים על הביטול המעליב ביחס לאהרנהעם. אותו טאמר נחשב בשעתו לגדפי הפולמוס המזהירים ביותר בספי-רותני, שכן הוא כתוב בניהויו אירופי ובהריפות יהודית. אהרנפרייז בעל המי וינה הנאה והשלמה של תרכות אירופה ומשנת היהדות דיבר עם נורדוי בת-קיפות אהדה, הוא תבע את עלבון אהרנהעם כאירופאי, שנתירין לו שבי-ני תרכות לא פהות מאשר לנורדוי, בעוד שנורדוי לא ידע כלום מהנעשה בספרותנו.

ב"השלח" של קלוזנר פירסם ארני פרייז השקפות ספרותיות ומאמרים על ספרים עברים ולועזיים, על סופרים ומשוררים, על יעקב כהן, אש, שופמן, כרשטיקי, ריוון, מורים רוזנפלד, וגם בביקורת הספרותית שלו מתבלט אותו הקו המחפני: שליחת הערכין האמנו-תיום של ספרות העבר והערצה נפרות כלפי כל חדש או נראה לחדש.

ודאי שאין להכחיש את פעולת השיר כוח של הטעם הספרותי, שעשה ארני פרייז בזמנו ככשרון רב, הוא היה מהמבקרים הראשונים שתבעו מיניצדינו וסופרינו אמנותאמת, יצירה וחזון, תר-בות ומחשבה. ואם התעלם לפעמים מניעיו יצירה אמיתיים, ובמיוחד מיני לויי ספרות ההשכלה, והעלה נענוצים מדומים למהרנת יצירה חדשה — אין כטעויות אלה כדי לשלול את חוש הדי-